

Täysistunto

Tiistai 1.12.2020 klo 14.01—20.04

5. Hallituksen esitys eduskunnalle kansainväliseen siviili-ilmailuun liittyvien laittomien tekojen ehkäisemisestä tehdyn yleissopimuksen, ilma-alusten laittoman haltuunoton ehkäisemisestä tehtyä yleissopimusta täydentävän pöytäkirjan sekä rikoksista ja eräistä muista teoista ilma-aluksissa tehdyn yleissopimuksen muuttamisesta tehdyn pöytäkirjan hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi sekä laiksi rikoslain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 232/2020 vp

Lähetekeskustelu

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Seuraavaksi lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 5. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään lakivaliokuntaan, jolle liikenne- ja viestintävaliokunnan on annettava lausunto.

Lähetekeskusteluun varataan enintään 30 minuuttia. Asian käsittelyssä noudatetaan aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja.

Keskustelu

17.39 Ulkoministeri Pekka Haavisto (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksessä 232/2020 ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi uusimmat niin sanotut siviili-ilmailun terrorismisopimukset, sopimusten voimaansaattamislait sekä sopimusten hyväksymisestä johtuvat rikoslain muutokset. Esitykseen sisältyy kolme sopimusta, jotka ovat Pekingissä vuonna 2010 tehty yleissopimus kansainväliseen siviili-ilmailuun liittyvien laittomien tekojen ehkäisemisestä, Pekingissä 2010 tehty pöytäkirja, joka täydentää Haagissa vuonna 70 tehtyä yleissopimusta ilma-alusten laittoman haltuunoton ehkäisemisestä sekä Montrealissa 2014 tehty pöytäkirja, jolla muutetaan Tokiossa 1963 tehtyä yleissopimusta rikoksista ja eräistä muista teoista ilma-aluksissa.

Suomi osallistui kaikkia kolmea sopimusta koskeneisiin neuvotteluihin, jotka käytiin kansainvälisen siviili-ilmailujärjestön, ICAOn, puitteissa. Sopimuksilla muutetaan Suomea jo sitovia kansainvälisiä sopimuksia. Pekingin ja Montrealin pöytäkirjoilla muutetaan Haagin yleissopimus ja Tokion yleissopimus, ja ne ovat olleet Suomen osalta voimassa 1970-luvun alkupuolelta lähtien. Pekingin yleissopimus puolestaan muuttaa Montrealissa 71 tehtyä yleissopimusta siviili-ilmailun turvallisuuteen kohdistuvien laittomien tekojen ehkäisemisestä uudella konsolidoidulla yleissopimuksella, ja Pekingin yleissopimuksen osapuolten kesken sen määräyksillä on etusija Montrealin yleissopimukseen ja sen vuonna 88 tehtyyn lisäpöytäkirjaan nähden. Montrealin yleissopimus tuli Suomen osalta voimaan 1973 ja sen lisäpöytäkirja 1998.

Hallituksen esitykseen sisältyvät sopimukset kuuluvat YK:n terrorisminvastaisten sopimusten verkostoon, jonka vahvistaminen on osa kansainvälistä terrorisminvastaista työtä. Pekingin yleissopimus ja Pekingin pöytäkirja muun muassa velvoittavat osapuolia tutki-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 155/2020 vp

maan tuomiovaltansa puitteissa tietyt terrorismirikokset ja tuomitsemaan niihin syylliset sikäli kuin heitä ei luovuteta toimivaltaiselle muulle valtiolle. Montrealin pöytäkirja täydentää muun ohella Tokion yleissopimuksen tuomiovaltamääräyksiä niin, että ne vastaavat Pekingin yleissopimusta ja Pekingin pöytäkirjaa. YK:n terrorisminvastainen komitea kannusti Suomea keväällä 2019 tekemänsä vierailun yhteydessä nopeuttamaan näihin sopimuksiin sitoutumista. Niiden hyväksymisen myötä Suomi on sitoutunut kaikkiin YK:n terrorisminvastaisiin sopimuksiin.

Arvoisa puhemies! Sopimuksilla pyritään tehostamaan siviili-ilmailun turvallisuutta ja ajantasaistamaan sitä koskevaa kansainvälistä sääntelyä yhdenmukaistamalla sopimusten osapuolten lainsäädännössä kriminalisointeja sekä määräyksiä tuomiovaltaisista valtioista. Sysäyksenä sopimusten tekemiselle olivat yhtäältä 11.9.2001 New Yorkissa tapahtuneet terrori-iskut ja toisaalta lentoyhtiötilastoista ilmenevä, yhä lisääntyvä häiriköinti ilma-aluksissa.

Pekingin yleissopimuksen ja pöytäkirjan tavoitteena on vastata erityisesti tapahtuneiden terrori-iskujen osoittamiin puutteisiin kansainvälisessä sääntelyssä. Montrealin pöytäkirjalla puolestaan puututaan erityisesti häirikkökäyttäytymiseen, millä viitataan esimerkiksi matkustajaan, joka ei kunnioita käyttäytymissääntöjä ilma-aluksessa tai ei seuraa miehistön ohjeita ja siten aiheuttaa turvallisuusuhkan tai häiritsee yleistä järjestystä ja kuria ilma-aluksessa. Pekingin yleissopimuksella veloitetaan kriminalisoimaan tietyt teot, jotka ovat omiaan vaarantamaan ilma-aluksen turvallisuuden, sekä kriminalisoimaan ilma-aluksen käyttäminen vahingon aiheuttamiseksi, vaarallisten materiaalien käyttäminen ilma-alusta vastaan tai ilma-aluksessa samoin kuin näiden kuljettaminen ilma-aluksessa vastoin kansainvälisten sopimusten määräyksiä.

Yleissopimukseen sisältyy myös määräykset tuomiovaltaisista osapuolista. Pekingin pöytäkirjalla täydennetään Haagin yleissopimuksen kriminalisointivelvoitteita ja laajennetaan tuomiovaltaisten valtioiden piiriä. Montrealin pöytäkirjalla laajennetaan samoin tuomiovaltaisten valtioiden piiriä sekä lisätään Tokion yleissopimukseen lennolla mukana olevaa turvahenkilöä koskevia määräyksiä. Lisäksi Montrealin pöytäkirjalla kannustetaan sopimusvaltioita ryhtymään oikeudellisiin toimenpiteisiin lennolla tapahtuvan häiriköinnin johdosta.

Arvoisa puhemies! Sopimusten hyväksyminen edellyttää Suomen rikosoikeuden soveltamisalan laajentamista siten, että Suomen lakia sovelletaan rikokseen, joka on tehty ilma-aluksessa, joka laskeutuu Suomen alueelle ja jossa rikoksesta epäilty edelleen on, sekä että Suomen lakia sovelletaan rikokseen ilma-alusta kohtaan tai ilma-aluksessa, kun lentotoiminnan harjoittajan kotivaltio on Suomi. Suurin osa sopimuksiin sisältyvien kriminalisointivelvoitteiden mukaisista rikoksista sisältyy jo Suomen rikoslakiin.

Pekingin yleissopimuksen hyväksyminen edellyttää kuitenkin tiettyjen rikosten yrityksen säätämistä rangaistavaksi. Näitä rikoksia ovat rikoslakiin jo entuudestaan sisältyvä kemiallisen aseiden kiellon rikkominen, biologisen aseiden kiellon rikkominen, liikenteen häirintä ja vaarallisten aineiden kuljetusrikos. Sopimusten kansallisella voimaansaattamisella ei arvioida olevan merkittäviä taloudellisia vaikutuksia tai mainittavia resurssivaikutuksia, vaikka rangaistavuuden ala ja rikosoikeuden soveltamisala jonkin verran laajenevatkin. Oletettavaa on, että edellä selostettujen uusien kriminalisointien johdosta asioita ei juurikaan tulisi rikosprosessissa käsiteltäviksi.

Myös uusien tuomiovaltaperusteiden itsenäisen merkityksen voi olettaa muodostuvan vähäiseksi. Näissä tilanteissa tekoon usein soveltuisivat rikoslain 1 luvussa jo säädetyt toi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 155/2020 vp

mivaltaperusteet, ja lisäksi sellaisten toimivaltaperusteiden puuttuessa toisella valtiolla tai toisilla valtioilla olisi poikkeuksetta toimivalta käsitellä rikosasia valtioiden käytössä yleisesti olevien toimivaltaperusteiden perusteella.

Myös uusien toimivaltaperusteiden piiriin kuuluvien sellaisten rikosten joukko, jotka tulevat Suomen esitutkintaviranomaisten tietoon ja tutkittaviksi, olisi käytännössä rajattu.

Sopimukset ovat tulleet hiljattain kansainvälisesti voimaan: Pekingin yleissopimus 1.7.2018, Pekingin pöytäkirja 1.1.2018 ja Montrealin pöytäkirja 1.1.2020. Suomi on allekirjoittanut Montrealin pöytäkirjan 25.9.2019. Sopimukset tulevat Suomen osalta voimaan toiseksi seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun Suomi on tallettanut hyväksymiskirjansa kunkin sopimuksen osalta. — Kiitos, herra puhemies.

17.46 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! Kuten ministeri tämän asiakohdan esitteli, niin kun Suomi ratifioi nyt nämä kansainväliset sopimukset täällä, Suomi tulee mukaan kaikkiin YK:n puitteissa laadittuihin terrorismin vastaisiin sopimuksiin ja siinä mielessä tämä paketti tulee Suomen osalta täydeksi. Tässä kohdassa ovat erityisesti kysymyksessä monenlaisetkin ilmiöt. Varmaan lähtökohtana ovat olleet ne 9/11-tapahtumat — 11/9, miten se nyt käännetäänkään eri kielille riippuen — New Yorkissa, mutta kyllähän tähän taustaan liittyvät myöskin nämä lentokonekaappaukset, jotka ovat monella tavalla häirinneet lentoliikennettä. Eivät ainoastaan häirinneet, vaan ne ovat olleet poikkeuksellisen vaarallisia tilanteita, myöskin hengen menetyksiin johtaneita tilanteita maailmassa.

Haluaisin nyt ministeriltä kysyä sitä, onko tehty arvioita näiden sopimusten merkityksestä — koska nämä ovat jo olleet jonkin aikaa voimassa, tämä lähtökohtaprosessi on ollut liikenteessä jo, niin onko näillä ollut merkitystä siihen, että lentoliikenne on rauhoittunut? Olettaisin, että niillä on merkitystä ja siinä suhteessa jälleen kerran voisimme nähdä, että kun Suomen ulkopolitiikan pohjana on tämä monenkeskinen kansainvälisiin sopimuksiin perustuva yhteistyöjärjestelmä, niin tässä on mainio esimerkki siitä, minkälaisia konkreettisia hyötyjä on ihan tavallisten kansalaistenkin kannalta sillä, että me luomme tämmöistä yhteistä sopimusperusteista maailmanjärjestystä.

17.48 Ulkoministeri Pekka Haavisto: Maski taitaakin puuttua vielä. [Kimmo Kiljunen: Puhukaa pöntöstä!]

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Niin, pöntöstä saa kyllä puhua ilman maskia.

Arvoisa puhemies! Edustaja Kiljunen otti hyvin esille sen, että kysymys on nimenomaan YK:n terrorismin vastaisista sopimuksista ja tässä tulee nyt viimeinen näistä Suomenkin osalta kirjattua. Oma käsitykseni on, että ne syyskuun 11. päivän jälkeiset tapahtumat tai ne tapahtumat ja sen jälkeinen toiminta ovat muuttaneet lentoliikenteen turvallisuutta muun muassa sitä kautta, että matkustajilla ei ole enää samanlaista pääsyä ohjaamoihin, lukitusjärjestelmät ja muut ovat tietenkin muuttuneet. Myöskin se on tosiasia, että monet lentoyhtiöt ovat ottaneet erillisiä vartijoita käyttöön, tai ottivat välittömästi tämän jälkeen ja jotkut lentoyhtiöt ovat jatkaneet tätä käytäntöä. Nyt tässä sopimuskokonaaisuudessa määritellään myöskin näiden vartijoiden asema ja tilanne ja nämä olosuhteet, että siinä mielessä tulee yhteisiä kansainvälisiä pelisääntöjä tältäkin osin.

Nämä sopimuksethan ovat jo vaikuttaneet siihen, että monet maat ovat muuttaneet omaa kansallista lainsäädäntöään, ja tähän tässä on pohjimmaisena tarkoituksena, että mailla

Pöytäkirjan asiakohta PTK 155/2020 vp

olisi yhteinen lainsäädäntö ja että myöskin tämä valta käynnistää tapauksesta tutkintoja ja tuoda tapaukset rangaistavaksi yhtenäistyisi nyt näiden sopimusten myötä. Kun itsekkin luin vähän näitä Pekingin sopimuksen pykäläiä ja katsoin, minkälaisia rikostyyppiejä siellä on, niin siellä on esimerkiksi radioaktiivisen materiaalin ottaminen koneeseen tai sillä tehtävät rikokset tai räjähteillä tehtävät rikokset ja muuta, että siinä on valtava määrä erityyppisiä tilanteita, joissa konetta on pyritty vahingoittamaan tai käyttämään osana kaappausta, erilaisia keinoja. Siellä sopimuksen pykälissä on todella listattu parikymmentä keinoa, joista kaikkien maiden, jotka ovat sopimuksessa mukana, edellytetään tekvän kansallista lainsäädäntöä sen mukaisesti, että nämä ovat kiellettyjä.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin lakivaliokuntaan, jolle liikenne- ja viestintävaliokunnan on annettava lausunto.